

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
(актуальна судова практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за січень – лютий 2021 року

Зміст

1. Щодо порядку набуття права власності на новостворене майно та об'єкти незавершеного будівництва	4
2. Щодо переважного права орендаря на придбання (викуп) об'єкта оренди	7
3. Щодо підстав для визнання приватизаційних договорів недійсними, повернення приватизованого майна державі та приватизації майна шляхом викупу	9
4. Щодо права акредитованої організації колективного управління на звернення до суду від власного імені за захистом прав власників об'єктів авторського права та/або суміжних прав	12
5. Щодо нарахування штрафних санкцій у разі погашення заборгованості за спожитий газ до укладення договору про реструктуризацію	15
6. Щодо відповідальності за втручання в роботу засобів виміральної техніки	18
7. Щодо безспірності зарахування зустрічних однорідних вимог	21
8. Щодо визначення розміру збитків, заподіяних втратою вологого вантажу на залізничному транспорті	24
9. Щодо підсудності справи в разі зміни боржником свого місцезнаходження після відкриття провадження у справі про банкрутство	26
10. Щодо виключної підсудності справ, у яких відповідачем є центральний орган виконавчої влади	30
11. Щодо перегляду в суді апеляційної інстанції рішення місцевого суду, ухваленого за правилами ГПК України в редакції, чинній до 15.12.2017, після закінчення апеляційного розгляду справи	32
12. Щодо підстав для скасування рішення третейського суду	35
13. Щодо розподілу судових витрат за позовом прокурора, поданим в інтересах держави в особі органу, уповноваженого здійснювати функції держави	37
14. Щодо виправлення допущених у судовому рішенні описок, арифметичних помилок	38

Перелік уживаних скорочень

ГК України	Господарський кодекс України
ГПК України	Господарський процесуальний кодекс України
ЗК України	Земельний кодекс України
КГС ВС	Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КУзПБ	Кодекс України з процедур банкрутства
ОП КГС ВС	об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ЦК України	Цивільний кодекс України

1. Щодо порядку набуття права власності на новостворене майно та об'єкти незавершеного будівництва

Факт здійснення державної реєстрації права власності на об'єкт незавершеного будівництва не змінює правового статусу такого майна та не перетворює сукупність будівельних матеріалів на об'єкт нерухомого майна (житловий будинок, будівлю, споруду тощо) в розумінні статті 181 та частини другої статті 331 ЦК України, оскільки така реєстрація не звільняє забудовника від обов'язку після завершення будівництва (створення майна) ввести його в установленому порядку в експлуатацію та здійснити державну реєстрацію права власності на новостворене нерухоме майно

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Будівельно-монтажна фірма "Стрийбуд" (далі – ТОВ "Стрийбуд") до Стрийської міської ради про визнання недійсним договору оренди будівлі спорткомплексу та об'єкта незавершеного будівництва.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

28.12.2004 за територіальною громадою м. Стрия в особі Стрийської міської ради зареєстровано право комунальної власності на будівлі спорткомплексу на підставі свідоцтва про право власності від 27.12.2004.

04.01.2011 рішенням Стрийського міськрайонного суду Львівської області відновлено порушене право Стрийської міської ради на володіння будівлі спорткомплексу, яке вибуло з її власності на підставі договорів купівлі-продажу від 13.02.2009, укладених між ОСОБА_1 та ТОВ СРК "Лідер", шляхом приведення у стан, який існував до порушення права.

Між Стрийською міською радою (орендодавець) та ТОВ "Будівельно-монтажна фірма "Стрийбуд" (орендар) укладено договір оренди (далі – Договір), відповідно до якого в оренду передається індивідуально визначене майно: будівля спорткомплексу в складі спорткорпусу, блок санпобутових приміщень (незавершене будівництво-24% готовності), огорожа. Пунктом 1.2 цього Договору сторони погодили, що майно передається в оренду з метою відновлення спортивного комплексу шляхом реконструкції для подальшого використання за призначенням.

Відповідно до пунктів 2.4, 5.4, 5.5 Договору ТОВ "Стрийбуд" за рахунок власних коштів здійснює фінансування передпроектних, проектних робіт, будівництва та введення в експлуатацію майна, яке є об'єктом договору. Вказаний об'єкт після завершення будівництва та введення в експлуатацію підлягає передачі ТОВ "Стрийбуд" на користь Стрийської міської ради та визнається власністю останнього, натомість нова річ (речі), створені позивачем і за його рахунок в рамках реалізації проекту, та оформлені належним чином відповідно до вимог діючих нормативно-правових актів, визнається його власністю.

Позов обґрунтований, зокрема тим, що на момент укладення спірного Договору Стрийська міська рада не була власником спірного майна та останньою здійснено реєстрацію права власності на майно на підставі свідоцтва про право власності без наявності відповідного судового рішення, яке в силу частини четвертої статті 331

ЦК України (в редакції Закону №3201-IV від 15.12.2005) було необхідним документом для проведення реєстрації права власності, також цільове призначення об'єкта оренди не дозволяє орендарю використовувати його згідно з метою спірного Договору.

Рішенням Господарського суду Львівської області від 02.03.2020, залишеним без змін постановою Західного апеляційного господарського суду від 14.09.2020, у задоволенні позову відмовлено.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Порядок набуття права власності на новостворене майно та об'єкти незавершеного будівництва врегульований статтею 331 ЦК України (у редакції, чинній на момент виникнення у відповідача права власності), за приписами частини другої якої право власності на новостворене нерухоме майно (житлові будинки, будівлі, споруди тощо) виникає з моменту завершення будівництва (створення майна). Якщо договором або законом передбачено прийняття нерухомого майна до експлуатації, право власності виникає з моменту його прийняття до експлуатації. Якщо право власності на нерухоме майно відповідно до закону підлягає державній реєстрації, право власності виникає з моменту державної реєстрації.

Частиною третьою статті 331 ЦК України передбачено, що до завершення будівництва (створення майна) особа вважається власником матеріалів, обладнання тощо, які були використані в процесі цього будівництва (створення майна).

Відповідно до частини четвертої статті 331 ЦК України за заявою заінтересованої особи суд може визнати її власником недобудованого нерухомого майна, якщо буде встановлено, що частка робіт, яка не виконана відповідно до проекту, є незначною.

За статтею 334 ЦК України право власності у набувача майна за договором виникає з моменту передання майна, якщо інше не встановлено договором або законом. Якщо договір про відчуження майна підлягає державній реєстрації, право власності у набувача виникає з моменту такої реєстрації.

При цьому державна реєстрація права власності як на об'єкт незавершеного будівництва, так і на нерухоме майно здійснюється у порядку, встановленому Законом України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень".

Згідно зі статтею 19 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" (в редакції, що діяла на момент реєстрації за відповідачем права власності) підставою для державної реєстрації прав, що посвідчують виникнення, перехід, припинення речових прав на нерухоме майно, обмежень цих прав, є, зокрема, свідоцтво про право власності на будівлю (частину будівлі), споруду, рішення суду про право власності на об'єкт незавершеного будівництва, інші акти органів державної влади або органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, прийнятих у межах повноважень, визначених законом.

Аналіз положень статті 331 ЦК України у системному зв'язку з нормами статей 177–179, 182 цього Кодексу, статті 3 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" дає підстави для висновку про те, що право власності на новостворене нерухоме майно як об'єкт цивільних прав виникає з моменту його державної реєстрації.

Що стосується об'єкта незавершеного будівництва, то за визначенням частини третьої статті 331 ЦК України він за своєю суттю є сукупністю будівельних матеріалів, які також є майном, що належить забудовнику (особі, яка на законних підставах здійснює відповідне будівництво). З метою отримання можливості укладення цивільно-правових договорів (купівлі-продажу, застави тощо) щодо такого майна (сукупності будівельних матеріалів), тобто можливості набути відповідні цивільні права та обов'язки власника майна, забудовник вправі до завершення будівництва та досягнення його кінцевої мети у вигляді створення нерухомого майна здійснити державну реєстрацію права власності на об'єкт незавершеного будівництва, надавши органу державної реєстрації визначений законодавством перелік документів.

Проте факт здійснення державної реєстрації права власності на об'єкт незавершеного будівництва не змінює правового статусу такого майна та не перетворює сукупність будівельних матеріалів на об'єкт нерухомого майна (житловий будинок, будівлю, споруду тощо) в розумінні статті 181 та частини другої статті 331 ЦК України, оскільки така реєстрація не звільняє забудовника від обов'язку після завершення будівництва (створення майна) ввести його в установленому порядку в експлуатацію та здійснити державну реєстрацію права власності на новостворене нерухоме майно.

Ураховуючи викладене, КГС ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій про те, що за обставинами цивільної справи № 8-16-09 порушене право власності Стрийської міської ради на будівлі спортивного комплексу відновлено шляхом приведення у стан, який існував до порушення права, і на момент укладення спірного Договору Стрийська міська рада була власником об'єкта оренди.

КГС ВС зазначив, що згідно із частиною першою статті 4 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" (в редакції, чинній на час укладення оскаржуваного договору) об'єктами оренди за цим Законом, зокрема, є нерухоме майно (будівлі, споруди, нежитлові приміщення) та інше окреме індивідуально визначене майно підприємств.

Відповідно до частини другої статті 4 Закону України "Про оренду державного та комунального майна" окреме індивідуально визначене майно із складу цілісного майнового комплексу підприємства, його структурного підрозділу, забороненого до оренди, може бути об'єктом оренди (без права приватизації та суборенди), якщо воно не заборонене до оренди законами України, не задіяне у процесі основного виробництва та за висновком органу, уповноваженого управляти цим майном, його оренда не порушить цілісності майнового комплексу.

КГС ВС погодився із висновками суду апеляційної інстанції, що спірний договір за своєю правовою природою є змішаним та містить елементи інвестиційного договору, договору будівельного підряду та договору оренди комунального майна. У даному випадку інвестиції спрямовані на будівництво та введення в експлуатацію будівлі спорткомплексу в складі спорткорпусу, блоку санбутових приміщень, тоді як право володіти, розпоряджатися та користуватися позивачем набувається стосовно зовсім іншого об'єкта, а саме нової речі (речей), які будуть ним створені за його рахунок в рамках реалізації проекту.

При цьому індивідуально визначене майно, яке є предметом спірного договору, не заборонене до оренди законами України та не задіяне у процесі основного виробництва.

Ураховуючи викладене, постановою КГС ВС залишено без змін постанову Західного апеляційного господарського суду від 14.09.2020 та рішення Господарського суду Львівської області від 02.03.2020.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.02.2021 у справі № 914/2070/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/94999532>.

2. Щодо переважного права орендаря на придбання (викуп) об'єкта оренди

Під час дії договору оренди та в разі продажу речі, переданої в оренду, орендар має переважне право перед іншими особами на придбання (викуп) об'єкта оренди за наявності належного виконання орендарем своїх обов'язків за договором оренди та наявності в договорі оренди такого права (придбання (викупу) об'єкта оренди) в орендаря

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Аромю Плюс" (далі – ТОВ "Аромю Плюс") до Товариства з обмеженою відповідальністю "Кавова Сервісна Компанія" (далі – ТОВ "Кавова Сервісна Компанія"), Товариства з обмеженою відповідальністю "Якобз Дау Егбертс Україна" (далі – ТОВ "Якобз Дау Егбертс Україна") про переведення на позивача прав та обов'язків покупця за договором від купівлі-продажу обладнання для приготування кави, що укладений між відповідачами спору.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між ТОВ "Якобз Дау Егбертс Україна" як орендодавцем та ТОВ "Аромю Плюс" як орендарем укладено договір оренди обладнання для приготування кави (далі – Договір). Орендодавець передав орендарю відповідне обладнання згідно з актом приймання-передачі майна в оренду.

21.03.2017 ТОВ "Якобз Дау Егбертс Україна" направило ТОВ "Аромю Плюс" листа, в якому повідомило про намір припинити дію Договору в односторонньому порядку з 21.03.2017 на підставі пункту 9.5 Договору та про необхідність повернення орендованого обладнання. До квітня 2018 року орендодавець надсилав ТОВ "Аромю Плюс" рахунки на оплату послуг та акти виконаних послуг за Договором.

01.04.2018 ТОВ "Якобз Дау Егбертс Україна" як продавцем та ТОВ "Кавова Сервісна Компанія" як покупцем укладено договір купівлі-продажу обладнання для приготування кави.

Позов обґрунтовано тим, що ТОВ "Аромю Плюс" як орендарем належним чином виконувалися обов'язки за Договором, проте Приватним акціонерним товариством "Якобз Дау Егбертс Україна" (правонаступником якого є ТОВ "Якобз Дау Егбертс Україна") як орендодавцем відчужено майно, яке було предметом цього правочину на

користь ТОВ "Кавова Сервісна Компанія" з порушенням переважного права наймача на купівлю такого майна.

Рішенням Господарського суду Сумської області від 20.08.2020, залишеним без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 02.12.2020, у задоволенні позову відмовлено з підстав, зокрема, відсутності порушеного права позивача.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

У разі укладення між суб'єктами господарювання договору оренди до таких відносин хоча і підлягають застосуванню норми ЦК України, однак з урахуванням особливостей, передбачених ГК України.

Так, статтею 777 ЦК України визначено переважні права наймача.

За частиною другою статті 777 ЦК України наймач, який належно виконує свої обов'язки за договором найму, у разі продажу речі, переданої у найм, має переважне право перед іншими особами на її придбання.

Водночас згідно зі статтею 289 ГК України орендар має право на викуп об'єкта оренди, якщо таке право передбачено договором оренди. Орендар має право у будь-який час відмовитися від здійснення передбаченого в договорі права на викуп об'єкта оренди. Приватизація єдиних майнових комплексів нерухомого та іншого окремого індивідуально визначеного майна, зданих в оренду, здійснюється у випадках і порядку, передбачених законом.

Отже, згідно із частиною першою статті 289 ГК України таке право орендаря (на викуп об'єкта оренди) ставиться у залежність від того, чи передбачене таке право договором оренди.

Умова договору оренди про повернення об'єкта оренди або його викупу є істотною умовою такого роду договорів, про що зазначено у частині першій статті 284 ГК України.

Із аналізу приписів частини першої статті 193, частини шостої статті 283 ГК України, частини другої статті 759 ЦК України слідує те, що під час дії договору оренди та у разі продажу речі, переданої в оренду, орендар має переважне право перед іншими особами на придбання (викуп) об'єкта оренди за наявності умов, передбачених як частиною другою статті 777 ЦК України, так і частиною першою статті 289 ГК України, а саме належного виконання орендарем своїх обов'язків за договором оренди та наявності у договорі оренди такого права (придбання (викупу) об'єкта оренди) в орендаря.

Встановивши, що до спірних правовідносин підлягають застосуванню як приписи частини другої статті 777 ЦК України, так і приписи частини першої статті 289 ГК України, якою унормовано, що право орендаря (на викуп об'єкта оренди) ставиться у залежність від того, чи передбачене таке право договором оренди, у той час як Договір не містить положень про право викупу та/або іншого переважного права орендаря на придбання орендованого майна, – суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку про те, що право позивача не є порушеним, оскільки за відсутності відповідної умови у Договорі позивач ТОВ "Аромо Плюс" не наділений переважним правом на викуп об'єкта оренди (обладнання для приготування кави).

Відсутність порушеного або оспорюваного права позивача є підставою для ухвалення рішення про відмову у задоволенні позову незалежно від інших встановлених судом обставин.

Ураховуючи викладене, постановою КГС ВС залишено без змін постанову Північного апеляційного господарського суду від 02.12.2020 та рішення Господарського суду Сумської області від 20.08.2020.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.02.2021 у справі № 920/503/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/94999463>.

3. Щодо підстав для визнання приватизаційних договорів недійсними, повернення приватизованого майна державі та приватизації майна шляхом викупу

Порушення, допущені органами публічної влади під час визначення умов та порядку приватизації, не можуть бути безумовною підставою для визнання приватизаційних договорів недійсними та повернення приватизованого майна державі з порушенням права власності покупця, якщо вони не допущені внаслідок винної, протиправної поведінки самого покупця.

Викуп орендарем орендованого ним приміщення, виходячи з положення статті 11, статті 18-2 Закону України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)", може бути лише за умови, якщо орендарем за згодою орендодавця за рахунок власних коштів здійснено поліпшення орендованого майна, яке неможливо відокремити від відповідного об'єкта без завдання йому шкоди в розмірі не менш як 25 % ринкової вартості майна, за яким воно було передано в оренду, визначеної суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання для цілей оренди майна. В іншому разі приватизація такого приміщення повинна здійснюватися в загальному порядку за результатами проведення аукціону або конкурсу.

Покупець, який за відсутності в нього законодавчо встановлених підстав для приватизації майна шляхом викупу у зв'язку з нездійсненням ним поліпшень майна, яке неможливо відокремити від відповідного об'єкта без завдання йому шкоди, звернувся до органів місцевого самоврядування із заявою про приватизацію орендованого майна шляхом викупу, є недобросовісним

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Керівника Харківської місцевої прокуратури до Харківської міської ради (відповідач–1), Управління комунального майна та приватизації Департаменту економіки та комунального майна Харківської міської ради (далі – Управління комунального майна) та Фізичної особи-підприємця Нагорної Світлани Михайлівни (далі – ФОП Нагорна С. М.) про: 1) визнання незаконним та скасування пункту 76 рішення Харківської міської ради щодо відчуження об'єкта комунальної власності, 2) визнання недійсним договору купівлі-продажу нежитлових будівель, укладеного між управлінням комунальної власності та ФОП Нагорною С. М. 3) скасування рішення про державну реєстрацію права власності за ФОП Нагорною С. М., 4) зобов'язання ФОП Нагорну С. М. повернути територіальній громаді міста Харкова

в особі Харківської міської ради нежитлові приміщення, 5) визнати за територіальною громадою міста Харкова в особі Харківської міської ради право власності на об'єкт нерухомого майна.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між Управлінням комунального майна (орендодавець) та ФОП Нагорною С. М. (орендар) укладено договір оренди від 30.10.2017 (далі – Договір оренди) на нежитлові приміщення підвалу № 17–20. Відповідно до п. 5.2 Договору орендар має право здійснювати ремонт, реконструкцію орендованого майна у встановленому порядку за наявності письмової згоди орендодавця. Орендар, який належно виконує свої обов'язки, у разі продажу майна, що передане в оренду, має переважне право перед іншими особами на його придбання (п. 5.6 Договору).

ФОП Нагорна С. М. звернулась до Управління комунального майна з проханням дозволити приватизацію орендованих приміщень.

Відповідно до пункту 76 додатку до рішення Харківської міської ради від 21.02.2018 нежитлові приміщення підвалу № 17–20 у житловому будинку визначені до приватизації шляхом викупу ФОП Нагорною С. М.

03.08.2018 між Управлінням комунального майна (продавець) та ФОП Нагорною С. М. (покупець) було укладено договір купівлі-продажу нежитлових приміщень, орендованих ФОП Нагорною С. М. (далі – Договір купівлі-продажу).

Позовні вимоги прокурора обґрунтовані тим, що Харківська міська рада незаконно обрала спосіб приватизації спірного майна шляхом викупу орендарем.

Рішенням Господарського суду Харківської області від 30.06.2020 в позові відмовлено.

Постановою Східного апеляційного господарського суду від 03.09.2020 рішення Господарського суду Харківської області від 30.06.2020 скасоване, ухвалено нове рішення про часткове задоволення позову, а саме визнано незаконним та скасовано пункт рішення Харківської міської ради щодо відчуження спірного об'єкта комунальної власності, визнано недійсним Договір купівлі-продажу нежитлових будівель, скасовано рішення про державну реєстрацію права власності за ФОП Нагорною С. М., зобов'язання ФОП Нагорну С. М. повернути територіальній громаді міста Харкова в особі Харківської міської ради нежитлові приміщення.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Пунктом 1 частини першої статті 18-2 Закону України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)" (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) визначено, що приватизація об'єктів групи А здійснюється з урахуванням таких особливостей: у разі прийняття рішення про приватизацію орендованого державного майна (будівлі, споруди, нежитлового приміщення) орендар одержує право на викуп такого майна, якщо орендарем за згодою орендодавця за рахунок власних коштів здійснено поліпшення орендованого майна, яке неможливо відокремити від відповідного об'єкта без завдання йому шкоди, в розмірі не менш як 25 відсотків ринкової вартості майна, за яким воно було передано в оренду, визначеної суб'єктом оціночної діяльності суб'єктом господарювання для цілей оренди майна.

На час виникнення спірних правовідносин діяв Порядок продажу об'єктів малої приватизації шляхом викупу на аукціоні (в тому числі за методом зниження ціни, без оголошення ціни), за конкурсом з відкритістю пропонування ціни за принципом аукціону, затверджений Фондом державного майна України від 02.04.2012 № 439, згідно з яким викуп об'єктів малої приватизації застосовується відповідно до пункту 3.3 розділу III та пункту 7.15 розділу VII цього Порядку щодо об'єктів малої приватизації, які не продані на аукціоні, за конкурсом, а також якщо право покупця на викуп об'єкта передбачено чинним законодавством України.

ОП КГС ВС дійшла висновку, що викуп орендарем орендованого ним приміщення, виходячи з положення статті 11, статті 18-2 Закону України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)", може бути лише за умови, якщо орендарем за згодою орендодавця за рахунок власних коштів здійснено поліпшення орендованого майна, яке неможливо відокремити від відповідного об'єкта без завдання йому шкоди, в розмірі не менш як 25 % ринкової вартості майна, за яким воно було передано в оренду, визначеної суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання для цілей оренди майна. В іншому разі приватизація такого приміщення повинна здійснюватися у загальному порядку за результатами проведення аукціону або конкурсу.

Матеріали справи не містять доказів на підтвердження того, що орендарем – ФОП Нагорною С. М. здійснювалися будь-які поліпшення орендованих нею приміщень за Договором оренди, а тому суд апеляційної інстанції правильно вказав на помилковість висновку суду першої інстанції про те, що міська рада як орган місцевого самоврядування має право самостійно обирати спосіб приватизації спірних нежитлових приміщень без урахування наведених законодавчих обмежень.

Ураховуючи викладене, ОП КГС ВС погодилась з висновком суду апеляційної інстанції про те, що пункт 76 додатку 1 до рішення Харківської міської ради від 21.02.2018 № 1008/18 "Про відчуження об'єктів комунальної власності територіальної громади" прийняте з порушенням вимог Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", Закону України "Про приватизацію державного майна", Закону України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)" і Програми приватизації та відчуження об'єктів комунальної власності територіальної громади м. Харкова на 2017–2022 рр., затвердженої рішенням 13 сесії Харківської міської ради 7 скликання 21.16.2017 № 691/17, а тому є незаконним.

Крім того, ОП КГС ВС зазначила, що при вирішенні спору щодо визнання недійсним Договору купівлі-продажу нежитлових приміщень, орендованих ФОП Нагорною С. М., укладеного на підставі пункту 76 додатку 1 до рішення Харківської міської ради від 21.02.2018 № 1008/18 "Про відчуження об'єктів комунальної власності територіальної громади", має надаватись юридична оцінка необхідності позбавлення покупця права мирного володіння приватизованим майном, враховуючи рішення Європейського суду з прав людини про неможливість витребування у добросовісного набувача майна, яке вибуло з володіння держави внаслідок порушень, допущених уповноваженими посадовими особами, які здійснюють функцію управління

державним майном (спори щодо порушення ч. 1 статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод).

Судом апеляційної інстанції у розглядуваній справі встановлено обставини порушення органами місцевого самоврядування умов та порядку приватизації, а також наявність протиправної поведінки самого покупця, який за відсутності у нього законодавчо встановлених підстав для приватизації майна шляхом викупу у зв'язку з нездійсненням ним поліпшень майна, яке неможливо відокремити від відповідного об'єкта без завдання йому шкоди, звернувся до органів місцевого самоврядування з такою заявою, що свідчить про недобросовісність дій орендаря.

Отже, ОП КГС ВС вважає, що позбавлення ФОП Нагорної С. М. майна не суперечитиме принципам, встановленим статтею 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, оскільки такі наслідки обумовлені протиправною поведінкою самого набувача майна.

Повернення у власність територіальної громади майна (приміщення), незаконно відчуженого (шляхом викупу) фізичній особі органом місцевого самоврядування, переслідує легітимну мету контролю за використанням майна відповідно до загальних інтересів у тому, щоб таке відчуження відбувалося у передбачений чинним законодавством спосіб та сприяло досягненню максимального економічного ефекту від продажу об'єкта комунальної власності.

Постановою ОП КГС ВС від 22.01.2021 залишено без змін постанову Східного апеляційного господарського суду від 03.09.2020.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 22.01.2021 у справі № 922/623/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/94865168>.

4. Щодо права акредитованої організації колективного управління на звернення до суду від власного імені за захистом прав власників об'єктів авторського права та/або суміжних прав

Організація колективного управління має право на звернення до суду з позовом про стягнення збитків у вигляді упущеної вигоди лише для захисту майнових прав власників об'єктів авторського права та/або суміжних прав та виключно від імені цих правовласників

КГС ВС розглянув справу за позовом Громадської спілки "Українська ліга авторських та суміжних прав" (далі – Спілка) до Приватного акціонерного товариства "Акта" (далі – ПАТ "Акта") про стягнення збитків (упущеної вигоди) внаслідок використання фонограм та зафіксованих у них виконань музичних творів (об'єктів суміжних прав) без дозволу правовласника.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Станом на дату звернення з позовом у цій справі Спілка є акредитованою організацією колективного управління у сфері розширеного колективного управління

"право на справедливу винагороду, спільну для виконавців та виробників фонограм (відеограм), за публічне виконання фонограм і зафіксованих у них виконань чи публічну демонстрацію відеограм і зафіксованих у них виконань, опублікованих для використання з комерційною метою".

Позивачем в місцях загального користування Торгово-розважального центру "МОСТ СІТІ", власником якого є відповідач, встановлено факт публічного виконання об'єктів суміжних прав (фонограм та зафіксованих у фонограмах музичних творів), що належить до сфери, щодо якої акредитовано позивача як організацію колективного управління.

У зв'язку з цим позивач звертався до відповідача з листом, в якому пропонував відповідачу врегулювати питання щодо використання фонограм та зафіксованих у них виконань у закладі відповідача шляхом отримання дозволу та підписання з позивачем договору про використання фонограм та зафіксованих у них виконань.

Вказані обставини стали підставою для звернення позивача до суду з позовом про стягнення збитків внаслідок використання відповідачем фонограм без укладання договору з позивачем як акредитованою організацією колективного управління у відповідній сфері.

Рішенням Господарського суду Дніпропетровської області від 06.07.2020 у задоволенні позовних вимог відмовлено.

Постановою Центрального апеляційного господарського суду від 12.10.2020 рішення Господарського суду Дніпропетровської області у даній справі скасоване та прийнято нове рішення, яким позовні вимоги задоволено.

Аргументи касаційної скарги зводяться до питання наявності / відсутності в акредитованій організації колективного управління права на звернення до суду від власного імені за захистом прав правовласників без доручень останніх з метою стягнення збитків.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Правові та організаційні засади колективного управління майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав в Україні визначені Законом України "Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав" (далі – Закон № 2415-VIII).

Так, за змістом статті 1 Закону № 2415-VIII колективне управління – це діяльність зі збору, розподілу та виплати правовласникам доходу від прав, що здійснюється в інтересах більше ніж одного правовласника на умовах та з дотриманням принципів, передбачених цим Законом. Обов'язкове колективне управління це – колективне управління майновими правами на об'єкти авторського права і (або) суміжних прав незалежно від їх наявності в каталозі організації колективного управління, що здійснюється акредитованими Установою організаціями у визначених цим Законом сферах. Розширене колективне управління – колективне управління майновими правами на об'єкти авторського права і (або) суміжних прав незалежно від їх наявності в каталозі організації колективного управління (крім випадків, коли відповідні права вилучені правовласником з колективного управління в порядку, встановленому цим

Законом), у визначених цим Законом сферах, що здійснюється акредитованими Установою організаціями у визначених цим Законом сферах.

Відповідно до частини першої статті 5 згаданого Закону організація колективного управління є неприбутковою організацією, утворюється в організаційно-правовій формі громадського об'єднання (громадська організація або громадська спілка) зі статусом юридичної особи, єдиним видом діяльності якої є виконання завдань і функцій, визначених статтею 12 цього Закону.

КГС ВС зазначив, що системний аналіз положень частини другої статті 5, частин першої, п'ятої статті 12, частин восьмої, дев'ятої, одинадцятої і дванадцятої статті 13 Закону № 2415-VIII в сукупності дає підстави дійти висновку, що організація колективного управління може здійснювати управління майновими правами її членів у межах, визначених автором (автор визначає конкретні майнові права для управління, які вносяться у відповідний каталог), а розширене колективне управління, у свою чергу, надає право організації колективного управління управляти майновими правами членів організації без включення їх у відповідні каталоги (крім випадків вилучення майнових прав автором).

КГС ВС погоджується з висновком суду апеляційної інстанції, що Спілка в силу вимог частини п'ятої статті 12 Закону № 2415-VIII як акредитована організація колективного управління не обмежена у здійсненні повноважень на звернення до суду з позовом від власного імені, однак у разі порушення її прав у правовідносинах, в яких вона є стороною.

Водночас КГС ВС зауважив, що право на колективне управління майновими правами суб'єктів суміжних прав не слід ототожнювати із правами самого суб'єкта суміжних прав, включаючи право на розпорядження ними, яке виникає і здійснюється відповідно до цивільного права та Закону № 3792-XII. Набуття організацією колективного управління на підставі положень Закону № 2415-VIII прав на здійснення функцій з управління не призводить до виникнення у такої організації майнових суміжних прав на відповідні об'єкти суміжних прав.

Відповідно до частин першої і другої статті 22 ЦК України особа, якій завдано збитків у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування. Збитками є, зокрема, доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода).

Аналіз чинного законодавства, яке регулює діяльність організацій колективного управління (стаття 5 Закону № 2415-VIII) та статті 43 Закону № 3792-XII, свідчить про те, що принцип діяльності позивача полягає, зокрема, в неухильному дотриманні інтересів правовласників: організації колективного управління зобов'язані діяти найкращим чином в інтересах правовласників, ефективно збирати, розподіляти і виплачувати дохід від прав, не покладати на правовласників жодних зобов'язань, які не є об'єктивно необхідними для захисту їхніх прав та інтересів і для ефективного управління їхніми майновими правами.

Положення чинного законодавства, яке регулює діяльність організацій колективного управління, свідчать про те, що дохід від використання об'єктів інтелектуальної власності не є доходом позивача. Позивач є неприбутковою

організацію, яка не має права здійснювати підприємницьку діяльність, його діяльність полягає, зокрема, в укладенні відповідних договорів в інтересах правовласників та у збиранні, розподіленні та виплаті доходів від прав цим правовласникам, тобто Спілка не є отримувачем доходів, а фактично збирачем платежів, які належать іншим особам (правовласникам).

У зв'язку з цим КГС ВС у справі, що розглядається, погодився з висновком місцевого господарського суду щодо відсутності в організації колективного управління права на звернення до суду з позовом про стягнення збитків (упущеної вигоди), оскільки такий позов може бути подано лише на захист майнових прав власників об'єктів авторського права та (або) суміжних прав та виключно від імені цих правовласників.

Ураховуючи викладене, КГС ВС скасував постанову Центрального апеляційного господарського суду від 12.10.2020, а рішення Господарського суду Дніпропетровської області від 06.07.2020 залишив в силі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26.01.2021 у справі № 904/951/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/94393897>.

Аналогічна правова позиція викладена в постанові КГС ВС від 22.02.2021 у справі № 910/18772/19, з текстом якої можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/95066881>.

5. Щодо нарахування штрафних санкцій у разі погашення заборгованості за спожитий газ до укладення договору про реструктуризацію

У разі погашення заборгованості за спожитий газ боржником – учасником процедури врегулювання – без укладення договору про реструктуризацію немає підстав для стягнення з нього неустойки (штрафу, пені), процентів річних та інфляційних нарахувань, нарахованих на таку заборгованість, що повністю відповідає основній меті Закону України "Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення за спожиті енергоносії"

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Акціонерного товариства Національна акціонерна компанія "Нафтогаз України" (далі – АТ НАК "Нафтогаз України") до Уманського комунального підприємства "Уманьтеплокомуненерго" (далі - КП "Уманьтеплокомуненерго") про стягнення пені, 3% річних, інфляційних втрат.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

АТ НАК "Нафтогаз України" та КП "Уманьтеплокомуненерго" уклали договір купівлі-продажу природного газу від 26.12.2014 № 3299/15-КП-36 (далі – Договір), відповідно до пункту 1.1 якого продавець зобов'язався передати у власність покупцю у 2015 році природний газ, а покупець зобов'язався прийняти та оплатити цей газ на договірних умовах.

На виконання умов Договору компанія поставила, а підприємство прийняло в період січень–квітень та жовтень–грудень 2015 року природний газ, що підтверджується актами приймання-передачі природного газу.

Станом на 31.12.2016 заборгованість Підприємства, яка виникла за використаний до 01.07.2016 газ, не була погашена.

12.07.2017 наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (далі – Мінрегіонбуд) № 173 підприємство було включено до реєстру теплопостачальних та теплогенеруючих організацій, підприємств централізованого водопостачання та водовідведення, що беруть участь у процедурі врегулювання заборгованості за спожиті енергоносії.

27.09.2017 Підприємство розрахувалось з Компанією за газ у повному обсязі, що підтверджується випискою по операціях за договором.

Сторони не уклали договір про реструктуризацію заборгованості, оскільки заборгованість за Договором була погашена.

Позовна заява мотивована неналежним виконанням підприємством умов Договору у частині своєчасної оплати поставленого газу.

Рішенням Господарського суду Черкаської області від 05.12.2019, залишеним без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 29.04.2020, у задоволенні позову відмовлено.

Рішення судів попередніх інстанцій обґрунтовані тим, що КП "Уманьтеплокомуненерго" є учасником процедури врегулювання заборгованості, передбаченої Законом України "Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення за спожиті енергоносії" від 03.11.2016 № 1730-VIII (далі – Закон № 1730-VIII), оскільки воно включено до відповідного реєстру, то відсутні підстави для нарахування пені, інфляційних втрат та 3 % річних. Зазначене підприємство погасило суму боргу за Договором, що виключає необхідність укладення договору про реструктуризацію заборгованості, у зв'язку з чим у АТ НАК "Нафтогаз України" відсутнє право нараховувати та стягувати з КП "Уманьтеплокомуненерго" пеню, 3 % річних та інфляційні втрати після набрання чинності Законом № 1730-VIII.

Доводи касаційної скарги зводяться, зокрема, до того, що суди помилково застосували частини третю, четверту статті 5, частину третю статті 7 Закону № 1730-VIII, оскільки дійшли неправильного висновку про відсутність підстав для нарахування пені, 3% річних та інфляційних втрат на заборгованість, яка не була реструктуризована.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2017 № 93 затверджено Порядок ведення реєстру теплопостачальних та теплогенеруючих організацій, підприємств централізованого водопостачання та водовідведення, що беруть участь у процедурі врегулювання заборгованості за спожиті енергоносії, та користування зазначеним реєстром (далі – Порядок), який визначає механізм формування та ведення Реєстру, а також користування його даними.

12.07.2017 наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово – комунального господарства України № 173 КП "Уманьтеплокомуненерго" включено до реєстру теплопостачальних та теплогенеруючих організацій,

підприємств централізованого водопостачання та водовідведення, що беруть участь у процедурі врегулювання заборгованості за спожиті енергоносії (далі – Реєстр).

Згідно з пунктом 14 Порядку у Реєстрі зазначаються, зокрема, підстава включення підприємства до Реєстру (дата видання та номер наказу Мінрегіонбуду); обсяг кредиторської заборгованості, що підлягає врегулюванню згідно із Законом № 1730-VIII; обсяг не відшкодованої станом на 01.01.2016 заборгованості з різниці в тарифах, підтверджений протоколами територіальних комісій з питань узгодження заборгованості з різниці в тарифах; обсяг нарахувань із сплати неустойки (штрафу, пені), інших штрафних, фінансових санкцій, а також інфляційних нарахувань і процентів річних, що підлягають стягненню на підставі рішення суду, на заборгованість за спожитий природний газ, електричну енергію, теплову енергію, централізоване водопостачання і водовідведення, що утворилася в період до 01.07.2016.

Таким чином, з моменту включення КП "Уманьтеплокомуненерго" уповноваженою особою до Реєстру у ньому відображається обсяг кредиторської заборгованості цього підприємства, що підлягає врегулюванню за Законом № 1730-VIII, а також відповідає документам, на підставі яких здійснюється реєстрація, передбачених в абзацах другому – сьомому частини другої статті 3 вказаного Закону, зокрема, балансу підприємства, звіту про кредиторську заборгованості та відповідних актів звіряння взаєморозрахунків.

За загальним правилом частин першої – третьої статті 5 та частини першої статті 7 Закону № 1730-VIII застосування механізму реструктуризації заборгованості та списання відповідних нарахувань пов'язується з укладенням між сторонами договору про реструктуризацію заборгованості на 60 місяців і його належним виконанням.

У справі, що розглядається, КП "Уманьтеплокомуненерго" сплатило основну заборгованість за Договором після включення до Реєстру без укладення договору про реструктуризацію.

На переконання ОП КГС ВС, це є окремим випадком, який підпадає під регулювання частини першої статті 5 Закону № 1730-VIII, оскільки такі обставини свідчать, що добросовісний боржник після включення до Реєстру та отримання можливості розстрочити сплату заборгованості на 60 календарних місяців шляхом укладення відповідного договору (частина друга статті 5 вказаного Закону) не користується таким правом, а намагається якнайшвидше погасити існуючу заборгованість.

Тобто норми Закону № 1730-VIII в сукупності встановлюють засоби для кредитора, які спрямовані на забезпечення виконання обов'язку боржника, якого включено в Реєстр, однак він ухиляється від сплати заборгованості. Кредитор має ініціювати укладення договору про реструктуризацію, а в разі ухилення боржника від його укладення – звернутись до Органу для виключення боржника з Реєстру, після чого кредитор може здійснити нарахування на непогашену суму заборгованості неустойку (штраф, пеню), проценти річних та інфляційні нарахування за весь час існування такої заборгованості.

З огляду на викладене ОП КГС ВС вважає, що відповідно до частини першої статті 5 Закону № 1730-VIII кредиторська заборгованість теплопостачальних та

теплогенеруючих організацій за спожитий природний газ, використаний станом на 01.07.2016 для виробництва теплової та електричної енергії, послуг з опалення та постачання гарячої води (без урахування суми неустойки (штрафів, пені), інфляційних нарахувань, процентів річних, нарахованих на заборгованість за спожитий природний газ), не погашена станом на 31.12.2016, є такою, що підлягає реструктуризації за умови включення такої організації до Реєстру.

У випадку погашення цієї заборгованості боржником – учасником процедури врегулювання без укладення договору про реструктуризацію відсутні підстави для стягнення з нього неустойки (штрафу, пені), процентів річних та інфляційних нарахувань, нарахованих на таку заборгованість, що повністю відповідає основній меті зазначеного Закону.

Постановою ОП КГС ВС від 22.01.2021 залишено без змін рішення Господарського суду Черкаської області від 05.12.2019 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 29.04.2020.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 22.01.2021 у справі № 925/1137/19 можна ознайомитись за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94452498>.

6. Щодо відповідальності за втручання в роботу засобів вимірювальної техніки

Положення підрозділу 8.4 розділу VIII Правил роздрібного ринку електроенергії не застосовуються за наявності своєчасного (до виявлення порушення представниками оператора системи), вчиненого в письмовій формі, повідомлення споживачем оператора системи та за відсутності явних ознак втручання в роботу засобів вимірювальної техніки. Водночас явними ознаками втручання в роботу засобів вимірювальної техніки не може бути визнано таке пошкодження засобів вимірювальної техніки, пошкодження або зрив plomb, про яке своєчасно було повідомлено оператора системи. Явні ознаки втручання в роботу засобів вимірювальної техніки мають бути доведені оператором системи

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "АПК ГРІН ЛАЙН" (далі – ТОВ "АПК ГРІН ЛАЙН") до Акціонерного товариства "Херсонобленерго"(далі – АТ "Херсонобленерго") про скасування рішення комісії АТ "Херсонобленерго", оформлене протоколом, з розгляду Акта про порушення Правил роздрібного ринку електроенергії, затверджених постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП) від 14.03.2018 № 312, (далі – ПРРЕЕ).

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між АТ "Херсонобленерго" (постачальник) та ТОВ "АПК ГРІН ЛАЙН" (споживач) укладено договір про постачання електричної енергії від 15.01.2016, за умовами якого постачальник продає електричну енергію споживачу для забезпечення потреб електроустановок споживача з дозволеною потужністю 70 кВт, а споживач оплачує

постачальнику вартість використаної електричної енергії та здійснює інші платежі згідно з умовами договору.

05.12.2019 директор ТОВ "АПК ГРІН ЛАЙН" звернувся до АТ "Херсонобленерго" з листом, яким повідомив, що 03.12.2019 виникла необхідність зняття пломби з трансформатора на об'єкті молочно-товарної ферми у зв'язку з тим, що на трансформатор залізла тварина, внаслідок чого не було електроенергії, та просив направити представника відповідача для опломбування РУ-10кВ.

05.12.2019 представниками Олешківських РЕМ АТ "Херсонобленерго" було проведено перевірку електролічильника на об'єкті та складено акт про порушення підпункту 8 пункту 5.5.5 ПРРЕЕ (відсутність пломб). На підставі зазначеного акта ТОВ "АПК ГРІН ЛАЙН" було висталено додатковий рахунок.

Позовна заява мотивована тим, що ТОВ "АПК ГРІН ЛАЙН" вчасно повідомив АТ "Херсонобленерго" про зняті пломби, зазначеною перевіркою не було встановлено будь-яких інших порушень ПРРЕЕ з боку ТОВ "АПК ГРІН ЛАЙН", у тому числі втручання в роботу облікового механізму лічильника електричної енергії та/або пошкодження встановлених на цьому лічильнику пломб постачальника електричної енергії, а також не встановлено будь-яких інших дій ТОВ "АПК ГРІН ЛАЙН", які б могли свідчити про викрадання електричної енергії. Позивач вважає, що його вина відсутня, відсутній також і склад правопорушення.

Рішенням Господарського суду Херсонської області від 23.06.2020 позов задоволено. Суд дійшов висновку про безпідставність визначення оспорюваним рішенням комісії відповідача обсягу та вартості електричної енергії, оскільки ТОВ "АПК ГРІН ЛАЙН" своєчасно, до виявлення порушення представниками енергопостачальника, повідомило про вимушене зняття пломб АТ "Херсонобленерго".

Постановою Південно-західного апеляційного господарського суду від 16.09.2020 рішення Господарського суду Херсонської області від 23.06.2020 скасоване, у задоволенні позову ТОВ "АПК ГРІН ЛАЙН" відмовлено.

Постанову мотивовано тим, що пломба відповідно до акта пломбування закривала доступ до трансформаторів струму та автоматичного вимикача, її відсутність, що встановлено актом порушення, надає вільний та несанкціонований доступ до трансформатора струму та автоматичного вимикача, а отже, є беззаперечною підставою для застосування підпункту 2 пункту 8.4.2 ПРРЕЕ.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Правовідносини між сторонами регулюються, окрім умов договору, Законом України "Про ринок електричної енергії", Кодексом комерційного обліку електричної енергії, затвердженого постановою НКРЕКП від 14.03.2018 № 311 (далі – ККО). Взаємовідносини, що виникають під час купівлі-продажу електричної енергії між електропостачальником та споживачем, а також їх взаємовідносини з іншими учасниками роздрібного ринку електричної енергії регулюються ПРРЕЕ.

Відповідно до частини третьої статті 58 Закону України "Про ринок електричної енергії" споживач зобов'язаний дотримуватися, зокрема, правил технічної експлуатації, нормативно-правових актів, що регулюють функціонування ринку електричної енергії, умов укладених договорів.

Згідно з пунктом 14 частини другої статті 77 Закону України "Про ринок електричної енергії" правопорушенням на ринку електричної енергії є, зокрема, пошкодження цілісності пломб.

У пункті 7.11 ККО встановлено, що будь-які роботи, що можуть призвести до пошкодження встановлених на засобі вимірювальної техніки пломб, повинні бути погоджені з їх власниками. Такі роботи мають проводитися у присутності уповноважених представників заінтересованих сторін, чиї пломби можуть бути пошкоджені. У випадку пошкодження встановлених на засобі вимірювальної техніки пломб у результаті ліквідації аварійної ситуації, суб'єкт, який виконував аварійні роботи, повинен повідомити про цей факт заінтересованих осіб не пізніше наступного робочого дня (пункт 7.12 ККО).

Відповідно до пункту 7.16 ККО несанкціоноване пошкодження встановлених на засобі вимірювальної техніки пломб, якщо такі дії призвели до викрадення електричної енергії, тягнуть за собою відповідальність, передбачену чинним законодавством України.

Відповідальність за збереження і цілісність засобів комерційного обліку електричної енергії та пломб (відбитків їх тавр) відповідно до акта про пломбування покладається на власника (користувача) електроустановки або організацію, на території (у приміщенні) якої вони встановлені; відповідальним за експлуатацію та технічний стан засобів (вузлів) вимірювальної техніки є їхній власник (пункт 2.3.4 ПРРЕЕ).

Споживач електричної енергії зобов'язаний забезпечувати збереження і цілісність установлених на його території та/або об'єкті (у його приміщенні) розрахункових засобів комерційного обліку електричної енергії та пломб (відбитків їх тавр) відповідно до акта про опломбування (підпункт 8 пункту 5.5.5. ПРРЕЕ).

Згідно з пунктом 8.4.1 ПККЕЕ оператор системи визначає обсяг та вартість електричної енергії, не облікованої внаслідок порушення цих Правил та/або виявлення фактів безоблікового споживання електричної енергії, самовільного підключення до об'єктів електроенергетики і споживання електричної енергії без засобів вимірювальної техніки відповідно до вимог цієї глави.

У разі своєчасного (до виявлення порушення представниками оператора системи) письмового повідомлення споживачем оператора системи про виявлені ним пошкодження засобів вимірювальної техніки, пошкодження або зрив пломб (за умови відсутності явних ознак втручання в роботу засобів вимірювальної техніки) чи пошкодження індикатора (за умови наявності активного елемента індикатора) або спрацювання індикатора (за умови відсутності підтвердження заводом-виробником індикатора факту його спрацювання внаслідок дії магнітного поля) положення цієї глави не застосовуються.

Водночас ні судом першої, ні судом апеляційної інстанції не було встановлено явних ознак втручання в роботу засобів вимірювальної техніки чи пошкодження індикатора (за умови наявності активного елемента індикатора) або спрацювання індикатора (за умови відсутності підтвердження заводом-виробником індикатора факту його спрацювання внаслідок дії магнітного поля).

Ураховуючи системний аналіз змісту пункту 8.4.1 ПРРЕЕ, що регулює спірні правовідносини, КГС ВС дійшов висновку, що положення підрозділу 8.4 розділу VIII ПРРЕЕ не застосовуються за наявності своєчасного (до виявлення порушення представниками оператора системи), вчиненого у письмовій формі, повідомлення споживачем оператора системи та за відсутності явних ознак втручання в роботу засобів вимірювальної техніки. При цьому явними ознаками втручання в роботу засобів вимірювальної техніки не може бути визнано таке пошкодження засобів вимірювальної техніки, пошкодження або зрив plomb, про яке своєчасно було повідомлено оператора системи. Явні ознаки втручання в роботу засобів вимірювальної техніки мають бути доведені оператором системи.

З огляду на викладене постановою КГС ВС скасовано постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 16.09.2020, а рішення Господарського суду Херсонської області від 23.06.2020 залишено в силі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 19.01.2021 у справі № 923/104/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/94417473>.

7. Щодо безспірності зарахування зустрічних однорідних вимог

Безспірність вимог, які зараховуються, а саме: відсутність між сторонами спору щодо змісту, умов виконання та розміру зобов'язань, є важливою умовою для зарахування вимог. Умова безспірності стосується саме вимог, які зараховуються, а не заяви про зарахування, яка є одностороннім правочином і не потребує згоди іншої сторони, якщо інше не встановлено законом або договором.

Наявність заперечень однієї сторони щодо зарахування не є перешкодою для зарахування зустрічних однорідних вимог за заявою іншої сторони, відмова цієї сторони від прийняття заяви про зарахування зустрічних однорідних вимог і проведення такого зарахування не має юридичного значення.

За дотримання умов, передбачених статтею 601 ЦК України, та відсутності заборон, передбачених статтею 602 ЦК України, незгода однієї сторони із зарахуванням зустрічних однорідних вимог, проведеним за заявою іншої сторони зобов'язання, не є достатньою підставою для визнання одностороннього правочину із зарахування недійсним

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Державного підприємства "Енергоринок" (далі – ДП "Енергоринок") до Державного підприємства "Національна атомна енергогенеруюча компанія "Енергоатом" (далі – ДП "НАЕК "Енергоатом") про визнання недійсною заяви про припинення зобов'язання шляхом зарахування зустрічних однорідних вимог.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між ДП "НАЕК "Енергоатом" та ДП "Енергоринок" укладено договір купівлі-продажу електричної енергії від 18.05.2001 № 698/05-НАЕК/640/01 (далі – Договір).

Станом на 07.08.2019 існувала прострочена заборгованість ДП "Енергоринок" перед ДП "НАЕК "Енергоатом" за договором, що підтверджується наданою ДП "Енергоринок" інформацією щодо заборгованості ДП "Енергоринок" перед ДП "НАЕК "Енергоатом", згідно з договорами від 15.11.1996 та від 18.05.2001.

Станом на червень 2019 року ДП "НАЕК "Енергоатом" не здійснено оплату електричної енергії за Договором.

ДП "НАЕК "Енергоатом" здійснило зарахування зустрічних однорідних вимог, що оформлене заявою від 08.08.2019, яка отримана ДП "Енергоринок" 08.08.2019.

ДП "Енергоринок" у відповідь на вищезазначену заяву надіслало лист 14.08.2019, яким повідомило, що заперечує проти припинення зобов'язання шляхом зарахування зустрічних однорідних вимог, оскільки це порушує законодавство України.

Рішенням Господарського суду міста Києва від 24.06.2020 позов задоволено. Постановою Північного апеляційного господарського суду від 11.08.2020 зазначене рішення скасоване, у позові відмовлено.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Згідно із частиною третьою статті 203 ГК України господарське зобов'язання припиняється зарахуванням зустрічної однорідної вимоги, строк якої настав або строк якої не зазначений чи визначений моментом витребування. Для зарахування достатньо заяви однієї сторони.

Аналогічні положення закріплені у статті 601 ЦК України, відповідно до якої зобов'язання припиняється зарахуванням зустрічних однорідних вимог, строк виконання яких настав, а також вимог, строк виконання яких не встановлений або визначений моментом пред'явлення вимоги. Зарахування зустрічних вимог може здійснюватися за заявою однієї із сторін.

Відповідно до частини п'ятої статті 202 ЦК України до правовідносин, які виникли з односторонніх правочинів, застосовуються загальні положення про зобов'язання та про договори, якщо це не суперечить актам цивільного законодавства або суті одностороннього правочину.

Спільна заява ДП "НАЕК "Енергоатом" про зарахування зустрічних однорідних вимог надіслана ДП "Енергоринок", за своєю правовою природою є одностороннім правочинном, спрямованим на припинення взаємних грошових зобов'язань сторін у справі.

Зарахування зустрічних однорідних вимог є способом припинення одночасно двох зобов'язань: в одному – одна сторона є кредитором, а інша – боржником, а в другому – навпаки (боржник у першому зобов'язанні кредитором у другому). Також можливе часткове зарахування, коли одне зобов'язання (менше за розміром) зараховується повністю, а інше (більше за розміром) – лише в частині, що дорівнює розміру першого зобов'язання. У такому випадку зобов'язання в частині, що залишилася, може припинятися будь-якими іншими способами.

Вимоги, які підлягають зарахуванню, мають відповідати таким умовам (стаття 601 ЦК України):

- бути зустрічними (кредитор за одним зобов'язанням є боржником за іншим, а боржник за першим зобов'язанням є кредитором за другим);

- бути однорідними (зараховуватися можуть вимоги про передачу речей одного роду, наприклад, грошей). При цьому правило про однорідність вимог поширюється на їх правову природу, але не стосується підстави виникнення таких вимог. Отже, допускається зарахування однорідних вимог, які випливають з різних підстав (різних договорів тощо);

- строк виконання таких вимог має бути таким, що настав, не встановлений або визначений моментом пред'явлення вимоги.

Умова щодо безспірності вимог, які зараховуються, а саме: відсутність спору щодо змісту, умов виконання та розміру зобов'язань, не передбачена чинним законодавством, зокрема, статтею 203 ГК України, статтею 601 ЦК України, але впливає із тлумачення змісту визначених законом вимог.

ОП КГС ВС зазначила, що у постановках від 22.08.2018 у справі № 910/21652/17, від 11.09.2018 у справі № 910/21648/17, від 27.05.2019 у справі № 910/20107/17, від 24.06.2019 у справі № 910/12026/18, від 23.07.2019 у справі № 904/1299/18, від 15.08.2019 у справі № 910/21683/17, від 11.09.2019 у справі № 910/21566/17, від 25.09.2019 у справі № 910/21645/17, від 26.05.2020 у справі № 910/7807/19, від 11.06.2020 у справі № 910/7804/19, від 14.07.2020 у справі № 910/10471/19, від 19.08.2020 у справі № 911/2560/19, від 25.08.2020 у справі № 6-23/75-02, від 23.09.2020 у справі № 904/2215/19, від 12.11.2020 у справі № 904/3173/19, від 25.11.2020 у справі № 904/1806/19 КГС ВС дійшов такого висновку: "Безспірність вимог, які зараховуються, а саме: відсутність між сторонами спору щодо змісту, умов виконання та розміру зобов'язань, є важливою умовою для зарахування вимог. Наявність заперечень іншої сторони на заяву про зарахування чи відсутність будь-якої із наведених умов виключає проведення зарахування у добровільному порядку".

ОП КГС ВС уточнила зазначену правову позицію таким чином.

Безспірність вимог, які зараховуються, а саме: відсутність між сторонами спору щодо змісту, умов виконання та розміру зобов'язань, є важливою умовою для зарахування вимог. Умова безспірності стосується саме вимог, які зараховуються, а не заяви про зарахування, яка є одностороннім правочином і не потребує згоди іншої сторони, якщо інше не встановлено законом або договором.

За дотримання умов, передбачених статтею 601 ЦК України, та відсутності заборон, передбачених статтею 602 ЦК України, незгода однієї сторони із зарахуванням зустрічних однорідних вимог, проведеним за заявою іншої сторони зобов'язання, не є достатньою підставою для визнання одностороннього правочину із зарахування недійсним.

Заява сторони щодо спірності вимог, які були погашені (припинені) зарахуванням, або щодо незгоди з проведеним зарахуванням з інших підстав, має бути аргументована, підтверджена доказами і перевіряється судом, який вирішує спір про визнання недійсним одностороннього правочину із зарахування зустрічних однорідних вимог.

Існування на момент зарахування іншого спору (спорів) в суді за позовом кредитора до боржника про стягнення суми заборгованості за зобов'язанням не спростовує висновок про безспірність заборгованості цього боржника.

Наявність заперечень однієї сторони щодо зарахування не є перешкодою для зарахування зустрічних однорідних вимог за заявою іншої сторони, відмова цієї сторони від прийняття заяви про зарахування зустрічних однорідних вимог і проведення такого зарахування не має юридичного значення.

Оскільки ДП "Енергоринок" у встановленому законом порядку не спростував того, що сума заборгованості кожної зі сторін за Договором на дату вчинення одностороннього правочину із зарахування зустрічних однорідних вимог була іншою, ніж та, яка зазначена у спірній заяві про припинення зобов'язання шляхом зарахування зустрічних однорідних вимог, не надав доказів часткового чи повного погашення цієї заборгованості, ОП КГС вважає, що суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про безспірність заборгованості.

Ураховуючи викладене, постановою ОП КГС ВС залишено без змін постанову Північного апеляційного господарського суду від 11.08.2020.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 22.01.2021 у справі № 910/11116/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/94489762>.

8. Щодо визначення розміру збитків, заподіяних втратою вологого вантажу на залізничному транспорті

Недостача маси вантажу, за яку відшкодовуються збитки, обчислюється з урахуванням граничного розходження у визначенні маси вантажу і природної втрати вантажу під час перевезення, а при втраті вологого вантажу необхідно застосовувати норми природних втрат у розмірі 2 % від маси вантажу, зазначеної в перевізних документах

КГС ВС розглянув справу за позовом Публічного акціонерного товариства "ДТЕК Добропільська ЦЗФ" (далі – ПАТ "ДТЕК Добропільська ЦЗФ") до Акціонерного товариства "Українська залізниця" (далі – АТ «Укрзалізниця») про стягнення вартості втраченого вугілля кам'яного під час залізничного перевезення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У період із серпня по вересень 2019 року ПАТ "ДТЕК Добропільська ЦЗФ" як вантажовідправником на адресу одержувачів ТЕС АТ "ДТЕК Західенерго" та ПрАТ "Шахтоуправління "Покровське" були відправлені залізничні вагони з вугіллям кам'яним. Відповідно до залізничних накладних вантаж був прийнятий до перевезення АТ "Укрзалізниця".

Після приїзду вагонів до станції прибуття було проведено переважування товару та встановлено недостачу вугілля кам'яного, на підтвердження чого ПАТ "ДТЕК Добропільська ЦЗФ" надано до матеріалів справи довідки про вартість вугільної продукції.

Позовні вимоги обґрунтовані неналежним виконанням відповідачем як перевізником зобов'язань щодо збереження вантажу під час залізничного перевезення.

Рішенням Господарського суду міста Києва від 06.05.2020, залишеним без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 26.08.2020, позов задоволено повністю.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

За статтею 920 ЦК України у разі порушення зобов'язань, що впливають із договору перевезення, сторони несуть відповідальність, встановлену за домовленістю сторін, якщо інше не встановлено цим Кодексом, іншими законами, транспортними кодексами (статутами).

Частиною другою статті 23 Законом України "Про залізничний транспорт" за незбереження (втрату, нестачу, псування і пошкодження) прийнятого до перевезень вантажу, багажу, вантажобагажу перевізники несуть відповідальність у розмірі фактично заподіяної шкоди, якщо не доведуть, що втрата, нестача, псування, пошкодження виникли з не залежних від них причин.

Згідно із статтею 110 Статуту залізниць України залізниця несе відповідальність за збереження вантажу від часу його прийняття для перевезення і до моменту видачі одержувачу або передачі іншому підприємству відповідно до Правил видачі вантажів.

Статтею 113 Статуту залізниць України передбачено, що за незбереження (втрату, нестачу, псування і пошкодження) прийнятого до перевезення вантажу, багажу, вантажобагажу залізниці несуть відповідальність у розмірі фактично заподіяної шкоди, якщо не доведуть, що втрата, нестача, псування, пошкодження виникли з не залежних від них причин.

Згідно із статтею 24 Статуту залізниць України залізниця має право перевірити правильність відомостей про вантаж, зазначених відправником у накладній, на станції відправлення, під час перевезення та на станції призначення.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що на станції відправлення вантаж був прийнятий до перевезення без зауважень, залізницею не було зроблено будь-яких зауважень до стану вагонів та вантажу. Комерційні акти не містять відомостей про те, що вагони, в яких перевозився вантаж, мають технічні несправності, які могли призвести до втрати вантажу. Залізницею також не доведено, що нестача вантажу виникла з незалежних від неї причин.

Отже, КГС ВС погодився з висновком судів попередніх інстанцій про те, що втрата під час перевезення є наслідком його незбереження, що свідчить про неналежне перевезення відповідачем вантажу позивача та є підставою для настання господарсько-правової відповідальності залізниці.

Водночас КГС ВС зазначив про помилковість висновків судів попередніх інстанцій, що при розрахунку збитків за недостачу вантажу, який перевозився у вагонах, має застосовуватись коефіцієнт норми природної втрати товару (кам'яного вугілля) у розмірі 1% від маси вантажу.

Судами попередніх інстанцій залишено поза увагою характеристики (властивості) вантажу – кам'яного вугілля, яке відповідно до зазначеної інформації у накладних перевозилося у вологому стані (від 12% до 16%).

Частиною третьою статті 314 ГК України передбачено, що за шкоду, заподіяну при перевезенні вантажу, зокрема у разі втрати або недостачі вантажу, перевізник відповідає в розмірі вартості вантажу, який втрачено або якого не вистачає.

Відповідно до частини першої статті 115 Статуту залізниць України вартість вантажу визначається на підставі загальної суми рахунка або іншого документа відправника, який підтверджує кількість і вартість відправленого вантажу.

Частиною другою статті 114 Статуту залізниць України визначено, що недостача маси вантажу, за яку відшкодовуються збитки, в усіх випадках обчислюється з урахуванням граничного розходження визначення маси вантажу і природної втрати вантажу під час перевезення.

Відповідно до пункту 27 Правил видачі вантажів, затверджених наказом Міністерства транспорту України від 21.11.2000 № 644, вантаж вважається доставленим без утрати, якщо різниця між масою, вказаною в пункті відправлення в залізничній накладній, та масою, визначеною на станції призначення, не перевищує норми природної втрати і граничного розходження у визначенні маси нетто. При видачі вантажів, маса яких унаслідок їх властивостей зменшується при перевезенні, норма недостачі (сума норми природної втрати та граничного розходження визначення маси нетто) становить 2 % маси, зазначеної в перевізних документах, зокрема для вантажів рідких або зданих до перевезення в сирому (свіжому) або у вологому стані; 1 % маси, зазначеної в перевізних документах, зокрема для мінерального палива. Норми недостачі або надлишку маси вантажів розраховуються: від маси брутто – для вантажів, які перевозяться в тарі й упаковці; від маси нетто – для вантажів, які перевозяться без тари й упаковки.

Таким чином, недостача маси вантажу, за яку відшкодовуються збитки, обчислюється з урахуванням граничного розходження визначення маси вантажу і природної втрати вантажу під час перевезення, а при втраті вологого вантажу необхідно застосовувати норми природних втрат у розмірі 2% від маси вантажу, зазначеної в перевізних документах.

Ураховуючи викладене, постановою КГС ВС скасовано рішення Господарського суду міста Києва від 06.05.2020 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 26.08.2020 в частині стягнення з АТ "Укрзалізниця" 34 869,32 грн збитків та розподілу судових витрат.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25.01.2021 у справі № 910/118/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/94417497>.

9. Щодо підсудності справи в разі зміни боржником свого місцезнаходження після відкриття провадження у справі про банкрутство

Зміна місцезнаходження боржника після прийняття судом першої інстанції до розгляду заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство не тягне за собою зміни підсудності такої справи і передачі її матеріалів до іншого господарського суду за новим місцезнаходженням боржника.

Якщо місцевий господарський суд прийняв до свого розгляду заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство з додержанням правил територіальної юрисдикції (підсудності), то відповідно до положень частини другої статті 31 ГПК України заява має бути ним розглянута в підготовчому засіданні навіть у разі перереєстрації боржником свого місцезнаходження

КГС ВС розглянув справу за заявою Приватного підприємства "Консалтингова фірма "Прометей" (далі – ПП "КФ "Прометей") до Товариства з обмеженою відповідальністю "Гадячсир" (далі – ТОВ "Гадячсир") про визнання банкрутом.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Станом на дату звернення ПП "Консалтингова фірма "Прометей" в особі філії "Менський сир" до Господарського суду Полтавської області із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство ТОВ "Гадячсир" боржник був зареєстрований за адресою у Полтавській області.

Приймаючи заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство, Господарським суд Полтавської області в ухвалі від 15.10.2019 встановлено, що подані матеріали є достатніми для прийняття заяви до розгляду.

З різних підстав, у тому числі і за численними заявами боржника, розгляд заяви неодноразово відкладався; з моменту прийняття судом заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство і до постановлення судом оскаржуваної ухвали сплило майже 8 місяців.

Однак 22.05.2020 боржником було внесено зміни щодо його місцезнаходження, а саме ТОВ "Гадячсир" зареєстровано за адресою у Харківській області.

Ухвалою Господарського суду Полтавської області від 02.06.2020, серед іншого, відкрито провадження у справі про банкрутство ТОВ "Гадячсир". Визнано кредиторські вимоги ПП "КФ "Прометей" в особі філії "Менський сир".

Згідно з матеріалами справи боржник до підготовчого засідання не повідомив суду відомості щодо зміни свого місцезнаходження, хоча ухвалу Господарського суду Полтавської області від 05.05.2020 про відкладення розгляду справи на 02.06.2020 боржник отримав 19.05.2020 і представник боржника був присутній в судовому засіданні 02.06.2020.

Не погодившись з ухвалою місцевого господарського суду від 02.06.2020, засновник боржника – Товариство з обмеженою відповідальністю "Альміра" (далі – ТОВ "Альміра") оскаржив її в апеляційному порядку.

Скарга мотивована, зокрема, тим, що було змінено місцезнаходження ТОВ "Гадячсир", і відповідно до положень статті 39 КУзПБ Господарський суд Полтавської області в підготовчому засіданні 02.06.2020 повинен був встановити нове місцезнаходження боржника та передати заяву ПП "КФ "Прометей" в особі філії "Менський сир" про відкриття провадження у справі про банкрутство ТОВ "Гадячсир" до господарського суду за місцезнаходженням боржника, тобто до Господарського суду Харківської області, чого судом зроблено не було.

Постановою Східного апеляційного господарського суду від 03.09.2020 апеляційну скаргу ТОВ "Альміра" залишено без задоволення. Ухвалу Господарського суду Полтавської області від 02.06.2020 залишено без змін.

Апеляційний господарський суд дійшов висновку, що суд першої інстанції з дотриманням правил територіальної підсудності прийняв заяву до розгляду, розглянув її у підготовчому засіданні дослідив справу на предмет її відповідності вимогам статті 39 КУзПБ, встановивши, що підстав для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство ТОВ "Гадячсир", перелічених у частині шостій статті 39 КУзПБ, немає.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

КГС ВС зауважив, що складність вирішення спору у даній справі полягає у тому, що на момент звернення ініціюючим кредитором із заявою про порушення провадження у справі про банкрутство (01.10.2019) був чинний Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (далі – Закон про банкрутство), тоді як станом на дату проведення підготовчого засідання у справі (02.06.2020) розгляд справи (заяви про відкриття провадження) здійснювався відповідно до положень КУзПБ.

Відкриття провадження у справі про банкрутство виокремлює, зокрема, такі етапи: вирішення питання щодо прийняття судом заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, в якій суд встановлює наявність/відсутність процесуальних підстав для прийняття такої заяви, і підготовче засідання, в якому суд встановлює обставини щодо наявності/відсутності уже матеріально-правових підстав для відкриття провадження у справі.

КГС ВС звернув увагу на те, що такі два окремі етапи розгляду заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство мали місце як відповідно до положень Закону про банкрутство, так і передбачені нормами КУзПБ.

Так, нормами статей 12, 14, 15 Закону про банкрутство було врегульовано правові підстави для прийняття заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, відмови у прийнятті та її повернення відповідно.

Статтею 14 Закону про банкрутство (чинного на момент звернення із заявою про порушення провадження у даній справі) було передбачено, що господарський суд не пізніше п'яти днів з дня надходження заяви про порушення справи про банкрутство відмовляє у її прийнятті, якщо справа не підсудна даному господарському суду.

КГС ВС враховує, що нормами КУзПБ, а саме статтями 37, 38 дійсно не передбачено, які дії має вчинити суд, якщо заява про відкриття провадження у справі про банкрутство подана із порушенням правил територіальної підсудності.

Отже, правових підстав у господарського суду для повернення чи відмови у прийнятті заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, поданої з порушенням правил територіальної юрисдикції (підсудності), нормами КУзПБ не визначено.

При цьому відповідно до частини першої статті 2 КУзПБ провадження у справах про банкрутство регулюється цим Кодексом, ГПК України, іншими законами України.

Згідно з пунктом 1 частини першої статті 31 ГПК України суд передає справу на розгляд іншому суду, якщо справа належить до територіальної юрисдикції (підсудності) іншого суду.

Таким чином, у разі надходження до господарського суду заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство з порушенням правил територіальної юрисдикції (підсудності) суд керується вимогами пункту 1 частини першої статті 31 ГПК України.

Нормами статті 39 КУзПБ врегульовано порядок проведення підготовчого засідання, яким натомість не визначено обов'язку суду повторно встановлювати обставини дотримання заявником правил територіальної юрисдикції (підсудності) та перевіряти місцезнаходження боржника після того, як такі дії вже були вчинені судом на стадії прийняття заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, про що правильно зазначено апеляційним судом.

Відповідно до частини другої статті 31 ГПК України справа, прийнята судом до свого провадження з додержанням правил підсудності, повинна бути ним розглянута і в тому випадку, коли в процесі розгляду справи вона стала підсудною іншому суду, за винятком випадків, коли внаслідок змін у складі відповідачів справа відноситься до виключної підсудності іншого суду.

Особливістю проваджень у справах про банкрутство є те, що чинними нормами законодавства України не передбачено можливості заміни боржників у даній категорії справ.

Тобто передбачені частиною другою статті 31 ГПК України виняткові випадки щодо порядку розгляду спору господарським судом, який прийняв справу до свого провадження, не можуть включати в себе обставини зміни місцезнаходження боржника у справах про банкрутство.

Тому КГС ВС зазначив, що зміна місцезнаходження боржника після прийняття судом першої інстанції до розгляду заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство не тягне за собою зміни підсудності такої справи і передачі її матеріалів до іншого господарського суду за новим місцезнаходженням боржника. Крім того, дана обставина не може бути взята судом до уваги як підстава для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство.

Якщо місцевий господарський суд прийняв до свого розгляду заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство з додержанням правил територіальної юрисдикції (підсудності), то заява має бути ним розглянута у підготовчому засіданні навіть у разі перереєстрації боржником свого місцезнаходження.

Постановою КГС ВС залишено без змін ухвалу Господарського суду Полтавської області від 15.10.2019.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03.02.2021 у справі № 917/1759/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/94904393>.

10. Щодо виключної підсудності справ, у яких відповідачем є центральний орган виконавчої влади

Виключна підсудність означає, що певні категорії справ не можуть розглядатися за загальними правилами підсудності, а також за правилами альтернативної підсудності.

Під час визначення підсудності спору з приводу нерухомого майна, відповідачем у якому є орган, зазначений у частині п'ятій статті 30 ГПК України, розгляд такої справи в будь-якому разі належить до компетенції виключно Господарського суду міста Києва та будь-який інший суд неуповноважений здійснювати розгляд відповідної справи

КГС ВС розглянув справу за позовом Релігійної громади християнської церкви "Посольство боже" – незалежної в м. Рівне (далі – Релігійна громада) до Фонду державного майна України, Регіонального відділення Фонду державного майна України по Рівненській та Житомирській областях (далі – РВ ФДМУ по Рівненській та Житомирській областях) про зобов'язання включити будівлю до переліку об'єктів малої приватизації та скасування відмови про приватизацію будівлі, оформленої листом.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Релігійна громада звернулася до РВ ФДМУ по Рівненській та Житомирській областях із заявою від 03.12.2018 про надання дозволу на приватизацію орендованого державного нерухомого майна шляхом викупу.

РВ ФДМУ по Рівненській та Житомирській областях листом від 16.08.2019 повідомило орендаря, що спірна адміністративна будівля не буде включена до переліку об'єктів, що підлягають приватизації, оскільки існують обмеження відповідно до статті 80 Закону України "Про освіту".

У зв'язку з відмовою у прийнятті рішення щодо приватизації спірної будівлі Релігійна громада звернулася до господарського суду з позовом.

Рішенням Господарського суду Рівненської області від 05.12.2019, залишеним без змін постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від 07.05.2020, позов задоволено частково; зобов'язано ФДМУ, включити спірну адміністративну будівлю до переліку об'єктів малої приватизації, що підлягають приватизації, шляхом викупу; Фонд державного майна України та РВ ФДМУ по Рівненській та Житомирській областях прийняти рішення щодо приватизації шляхом викупу адміністративної будівлі; в іншій частині вимог у позові відмовлено.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

КГС ВС дійшов висновку, що розгляд цієї справи відбувся з порушенням правил виключної підсудності, враховуючи таке.

Приписи статті 30 ГПК України встановлюють правила виключної підсудності господарських спорів.

Виключна підсудність означає, що певні категорії справ не можуть розглядатися за загальними правилами підсудності, а також за правилами альтернативної підсудності.

Відповідно до частини третьої статті 30 ГПК України спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою.

Водночас згідно із частиною п'ятою статті 30 ГПК України (в редакції, чинній на час подачі позову та прийняття рішення господарським судом першої інстанції) спори, в яких відповідачем є Кабінет Міністрів України, міністерство чи інший центральний орган виконавчої влади, Національний банк України, Рахункова палата, Верховна Рада Автономної Республіки Крим або Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські ради або обласні, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації, а також справи, матеріали яких містять державну таємницю, розглядаються місцевим господарським судом, юрисдикція якого поширюється на місто Київ.

Таким чином, якщо відповідачем у справі є орган, зазначений у частині п'ятій статті 30 ГПК України, то розгляд такої справи у будь-якому разі відноситься до компетенції виключно Господарського суду міста Києва та будь-який інший суд неуповноважений здійснювати розгляд відповідної справи.

У випадку виникнення конкуренції між нормами частини третьої статті 30 ГПК України та частини п'ятої статті 30 ГПК України під час визначення підсудності спору з приводу нерухомого майна, відповідачем в якому є орган, зазначений у частині п'ятій статті 30 ГПК України, судам слід керуватись частиною п'ятою статті 30 ГПК України.

Отже, Господарський суд міста Києва є єдиним судом до виключної підсудності якого віднесено справи, відповідачем в яких є, зокрема, центральний орган виконавчої влади.

Зі змісту статті 1 Закону України "Про Фонд державного майна України" вбачається, що Фонд державного майна України є центральним органом виконавчої влади.

Зважаючи на те, що у розглядуваній справі Фонд державного майна України є одним з відповідачів, до яких заявлено позовні вимоги у даній справі, суди попередніх інстанцій розглянули справу з порушенням правил територіальної юрисдикції (підсудності).

Постановою КГС ВС скасовано постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 07.05.2020 та рішення Господарського суду Рівненської області від 05.12.2019, а справу передано на новий розгляд до Господарського суду міста Києва.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.01.2021 у справі № 918/572/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/94194213>.

11. Щодо перегляду в суді апеляційної інстанції рішення місцевого суду, ухваленого за правилами ГПК України в редакції, чинній до 15.12.2017, після закінчення апеляційного розгляду справи

Якщо особа, яка не брала участі у справі, а суд вирішив питання про її права та обов'язки, не реалізувала свого суб'єктивного процесуального права на апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції протягом строків для апеляційного оскарження цього рішення відповідно до положень ГПК України в редакції, чинній на момент розгляду справи (чинній до 15.12.2017), то рішення суду першої інстанції є таким, що набрало законної сили за правилами ГПК України (в редакції, чинній до 15.12.2017) і не може бути оскарженим із застосуванням нових правил на апеляційне оскарження судового рішення – відповідно до ГПК України (в редакції, чинній із 15.12.2017)

ОП КГС ВС розглянула справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Меджестік" до Публічного акціонерного товариства "Сведбанк" про визнання недійсним кредитного договору та договору іпотеки.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Господарському суду міста Києва від 15.11.2011, залишеним без змін постановами Київського апеляційного господарського суду від 28.12.2011 та Вищого господарського суду України від 14.02.2012, позовні вимоги задоволені частково.

27.12.2018 Товариство з обмеженою відповідальністю "Голденграунд" (далі –ТОВ "Голденграунд") в порядку статті 254 ГПК України в редакції, чинній з 15.12.2017, звернулося до апеляційного суду з апеляційною скаргою на рішення Господарському суду міста Києва від 15.11.2011, в якій просило поновити йому строк на апеляційне оскарження, скасувати частково рішення суду та прийняти нове рішення про відмову у задоволенні позову в частині визнання недійсними іпотечних договорів від 18.05.2007, укладених між позивачем та АКБ "ТАС-Комерцбанк". На обґрунтування вимог ТОВ "Голденграунд" зазначило, що оскаржуване судові рішення безпосередньо стосується його прав та інтересів.

Постановою Північного апеляційного господарського суду від 28.11.2019 відмовлено у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою ТОВ "Голденграунд" на рішення Господарського суду міста Києва від 15.11.2011.

Постанова суду мотивована відсутністю підстав для "повторного" перегляду апеляційним судом у порядку статті 272 ГПК України в редакції, чинній з 15.12.2017, оскаржуваного рішення місцевого господарського суду, що вже переглядалось судом апеляційної інстанції та судом касаційної інстанції, і набрало законної сили, так як процесуальним законом, чинним на дату прийняття місцевим судом рішення –15.11.2011, ГПК України (у редакції, чинній до 15.12.2017) не було передбачено права на "повторний" апеляційний перегляд судового рішення, в тому числі за апеляційною скаргою особи, яка не брала участі у справі, навіть якщо суд вирішив питання про її права та обов'язки.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

У справі порушено питання щодо допуску до апеляційного провадження скарги, яка подана до суду апеляційної інстанції після набрання чинності 15.12.2017 ГПК України в редакції Закону України від 03.10.2017 №2147-VIII, на рішення місцевого суду, що прийняте та залишене без змін за наслідком його апеляційного перегляду за правилами ГПК України в редакції, чинній до 15.12.2017.

Нова редакція ГПК (в редакції Закону України від 03.10.2017 № 2147-VIII), на відміну від попередньої, а саме стаття 272 цього Кодексу містить новелу, яка надає право та встановлює порядок розгляду апеляційної скарги, що надійшла до суду апеляційної інстанції після закінчення апеляційного розгляду справи.

Відповідно до частини першої, третьої, четвертої статті 272 ГПК України (в редакції, чинній з 15.12.2017) якщо апеляційна скарга надійшла до суду апеляційної інстанції після закінчення апеляційного розгляду справи, і особа, яка подала скаргу, не була присутня під час апеляційного розгляду справи, суд розглядає відповідну скаргу за правилами цієї глави; за результатами розгляду апеляційної скарги суд приймає постанову відповідно до статті 282 цього Кодексу. При цьому, за наявності підстав, може бути скасовано раніше прийняту постанову суду апеляційної інстанції; суд апеляційної інстанції розглядає скаргу, вказану в частині першій цієї статті, в межах доводів, які не розглядалися під час апеляційного розгляду справи за апеляційною скаргою іншої особи.

Правила перегляду судових рішень в апеляційному провадженні на час постановлення у 2011 році рішення суду першої інстанції у цій справі були визначені ГПК України (в редакції, чинній до 15.12.2017).

Розділ XI "Перехідні положення" ГПК України (в редакції Закону України від 03.10.2017 № 2147-VIII) містить норми, які встановлюють особливості введення в дію нової редакції ГПК.

Розділ XI "Перехідні положення" ГПК України (в редакції Закону України від 03.10.2017 № 2147-VIII) не передбачає повторного апеляційного перегляду судових рішень, які були переглянуті в апеляційному порядку за правилами ГПК України (у редакції, чинній до 15.12.2017).

Водночас положення цього розділу не містять імперативних приписів і щодо заборони повторного апеляційного перегляду в порядку статей 254, 272 ГПК України (в редакції, чинній з 15.12.2017) судових рішень, які були переглянуті в апеляційному (та касаційному) порядку та набрали законної сили за правилами ГПК України (в редакції, чинній до 15.12.2017).

У вирішенні цього питання ОП КГС ВС звернулась до нормативного врегулювання порядку дії закону в часі.

За статтею 58 Конституції України закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

Відповідно до частини третьої статті 3 ГПК України (в редакції, чинній з 15.12.2017) судочинство у господарських судах здійснюється відповідно до закону, чинного на час вчинення окремої процесуальної дії, розгляду і вирішення справи.

За змістом цієї норми під час розгляду справи має застосовуватися той нормативно-правовий акт, який набув чинності та залишався таким на момент вчинення процесуальної дії, розгляду і вирішення справи.

Згідно зі статтями 91, 93, 97, 98 ГПК України (в редакції, чинній до 15.12.2017) процедура апеляційного оскарження судового рішення суду першої інстанції передбачала, що особи, які не брали участі у справі, були наділені процесуальним правом подати апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції, якщо господарський суд вирішив питання про їх права та обов'язки, і в тому разі, коли був пропущений встановлений статтею 93 ГПК України строк для апеляційного оскарження судового рішення – за заявою про поновлення строку на подання апеляційної скарги.

Відповідно до ГПК України (в редакції, чинній до 15.12.2017) якщо апеляційну скаргу було подано на рішення чи ухвалу місцевого господарського суду, яку вже було переглянуто в апеляційному порядку, то відповідні обставини виключали перегляд судових актів суду першої інстанції апеляційним господарським судом.

За наведеного правового регулювання порядку та строку на подачу апеляційної скарги на рішення суду першої інстанції, особою, яка не брала участь у справі, але стосовно якої господарський суд вирішив питання про права та обов'язки, цей строк завершувався і з моментом завершення апеляційного розгляду справи та не підлягав поновленню (був присічним).

А тому суб'єктивне процесуальне право такої особи на здійснення апеляційного оскарження відповідного судового рішення, що не було реалізовано в період чинності ГПК України (в редакції, чинній до 15.12.2017), припинялось з втратою чинності цим Кодексом, та не підлягало відновленню без спеціального застереження про це за новим процесуальним законом – ГПК України (в редакції, чинній з 15.12.2017).

ГПК України (в редакції, чинній з 15.12.2017) не містить такого застереження.

Узагальнюючи наведені висновки, ОП КГС ВС зазначила: якщо особа, яка не брала участь у справі, а суд вирішив питання про її права та обов'язки, не реалізувала своє суб'єктивне процесуальне право – на апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції протягом строків для апеляційного оскарження цього рішення відповідно до положень ГПК України в редакції, чинній на момент розгляду справи (чинній до 15.12.2017), то рішення суду першої інстанції є таким, що набрало законної сили за правилами ГПК України (в редакції, чинній до 15.12.2017), і не може бути оскаржено із застосуванням нових правил на апеляційне оскарження судового рішення – відповідно до ГПК України (в редакції, чинній з 15.12.2017).

У зв'язку із наведеними висновками поширення скаргником правил оскарження судового рішення відповідно до статті 272 ГПК України на правовідносини з оскарження (судового рішення), що припинились в період чинності ГПК України (в редакції, чинній до 15.12.2017), з буквального прочитанням скаргником положень частини третьої статті 3 ГПК України (в редакції, чинній з 15.12.2017), однак без урахування (застосування) принципу незворотності дії закону у часі, спотворює (викривлює) зміст норми частини третьої статті 3 ГПК України (в редакції, чинній з 15.12.2017).

З огляду на викладене та ураховуючи встановлені обставини перегляду рішення суду першої інстанції від 15.11.2011, що ухвалене та набрало законної сили до набрання чинності ГПК України в редакції Закону України № 2147-VII від 03.10.2017, переглядалось в апеляційному та касаційному порядку за правилами чинного до 15.12.2017 ГПК України, ОП КГС ВС погодилась з висновком суду апеляційної інстанції про відмову у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою ТОВ "Голденграунд".

Постановою ОП КГС ВС залишено без змін ухвалу Північного апеляційного господарського суду від 28.11.2019.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 05.02.2021 у справі № 42/254 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/95133486>.

12. Щодо підстав для скасування рішення третейського суду

Неповідомлення третейським судом належним чином особи, яка брала участь у справі, про місце та час третейського розгляду не є підставою для оскарження та скасування рішення третейського суду

КГС ВС розглянув справу за заявою Селянського (фермерського) господарства Романюка Ігоря Миколайовича (далі – СФГ Романюк І. М.) про скасування рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації "Господарський арбітраж" від 10.08.2020 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю Будівельна Інжинірингова компанія "Миколаївінвестбуд" до СФГ Романюка І. М. про стягнення заборгованості та штрафних санкцій.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Постійно діючого Третейського суду при Асоціації "Господарський арбітраж" від 10.08.2020 вищезазначений позов задоволено.

СФГ Романюк І. М. звернулось до Північного апеляційного господарського суду із заявою, в якій просило скасувати рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації "Господарський арбітраж" від 10.08.2020. Заява обґрунтована, зокрема, тим, що заявника не було повідомлено про дату та час розгляду заяви в Постійно діючому третейському суді при Асоціації «Господарський арбітраж», у зв'язку з чим він не міг бути присутнім у судовому засіданні 10.08.2020 та надати докази у третейській справі.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 20.10.2020 відмовлено СФГ Романюк І. М. у задоволенні заяви про скасування рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації "Господарський арбітраж" від 10.08.2020.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Згідно із частинами третьою, четвертою статті 349 ГПК України передбачено, що при розгляді справи в судовому засіданні суд встановлює наявність або відсутність підстав для скасування рішення третейського суду. Суд не обмежений доводами заяви про скасування рішення третейського суду, якщо під час розгляду справи буде

встановлено підстави для скасування рішення третейського суду, визначені статтею 350 цього Кодексу.

Відповідно до статті 350 ГПК України рішення третейського суду може бути скасовано лише у випадках, передбачених цією статтею.

Аналогічні положення містить стаття 51 Закону України "Про третейські суди".

Перелік підстав, з яких може бути оскаржене та скасоване рішення третейського суду визначений статтею 350 ГПК України, статтею 51 "Про третейські суди" та є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає.

Проте приписами статті 51 Закону України "Про третейські суди" та статті 350 ГПК України не передбачено такої підстави для оскарження та скасування рішення третейського суду, як неповідомлення ним належним чином особи, яка брала участь у справі, про місце та час третейського розгляду. Пункт 5 частини третьої статті 51 названого Закону (та, відповідно, пунктом 5 частини другої статті 350 ГПК України) визначено як підставу для такого оскарження та скасування вирішення третейським судом питання про права і обов'язки осіб, які не брали участі у справі.

Склад учасників третейського розгляду визначено статтею 34 Закону України "Про третейські суди", відповідно до частини першої якої учасниками третейського розгляду є сторони та їх представники.

З матеріалів цієї справи вбачається і заявником не заперечується, що СФГ Романюк І. М. є учасником у третейській справі № 01-10/20 як відповідач (будучи й стороною договору, з якого виник спір, та відповідно третейської угоди), а тому положення пункту 5 частини другої статті 350 ГПК України та пункту 5 частини третьої статті 51 Закону України "Про третейські суди" до спірних правовідносин не застосовуються.

Зважаючи на викладене, постановою КГС ВС залишено без змін ухвалу Північного апеляційного господарського суду від 20.10.2020.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 19.01.2021 у справі № 873/113/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/94489772>.

13. Щодо розподілу судових витрат за позовом прокурора, поданим в інтересах держави в особі органу, уповноваженого здійснювати функції держави

У разі відкриття провадження за позовною заявою, поданою прокурором в інтересах держави в особі органу, уповноваженого здійснювати функції держави, набуває статусу позивача зазначений орган, а не прокурор, а тому розподіл судових витрат відповідно до положень статті 129 ГПК України повинен здійснюватися з урахуванням належного (-их) позивача (-ів) та не може покладатися на прокуратуру

КГС ВС розглянув справу за позовом першого заступника керівника Токмацької місцевої прокуратури в інтересах держави в особі Головного управління Держгеокадастру у Запорізькій області до Селянського (Фермерського) господарства "Корида" (Далі – СФГ "Корида") про витребування з незаконного володіння на користь держави земельної ділянки.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Господарського суду Запорізької області від 19.08.2019 позов задоволено.

Постановою Центрального апеляційного господарського суду від 10.09.2020 зазначене рішення господарського суду скасоване та прийнято нове, яким у позові відмовлено.

Керівник Запорізької обласної прокуратури звернувся до КГС ВС з касаційною скаргою, в якій просив змінити зазначену постанову апеляційного господарського суду в частині стягнення з Токмацької місцевої прокуратури судових витрат у справі та покласти судові витрати зі сплати судового збору за подання позову і судового збору за подання апеляційної скарги на Головне управління Держгеокадастру у Запорізькій області.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Згідно з частиною першою та пунктом 2 частини четвертої статті 129 ГПК України судовий збір покладається: 1) у спорах, що виникають при укладанні, зміні та розірванні договорів, – на сторону, яка безпідставно ухиляється від прийняття пропозицій іншої сторони, або на обидві сторони, якщо судом відхилено частину пропозицій кожної із сторін; 2) у спорах, що виникають при виконанні договорів та з інших підстав, – на сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог. Інші судові витрати, пов'язані з розглядом справи, покладаються: у разі відмови в позові – на позивача.

Відповідно до статті 53 ГПК України у визначених законом випадках прокурор звертається до суду з позовною заявою, бере участь у розгляді справ за його позовами, а також може вступити за своєю ініціативою у справу, провадження в якій відкрито за позовом іншої особи, до початку розгляду справи по суті, подає апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами.

У разі відкриття провадження за позовною заявою, поданою прокурором в інтересах держави в особі органу, уповноваженого здійснювати функції держави у спірних правовідносинах, зазначений орган набуває статусу позивача. У разі відсутності такого органу або відсутності у нього повноважень щодо звернення до суду прокурор зазначає про це в позовній заяві і в такому разі набуває статусу позивача.

У цій справі заступник керівника Токмацької місцевої прокуратури звернувся з позовом в інтересах держави в особі Головного управління Держгеокадастру у Запорізькій області, тобто позивачем є не прокурор, а тому і відповідний розподіл судових витрат відповідно до положень статті 129 ГПК України повинен здійснюватися з урахуванням належного позивача/позивачів.

Однак суд апеляційної інстанції зазначеного не врахував, у зв'язку з чим дійшов помилкового висновку про покладення судових витрат на прокуратуру Запорізької області в особі Токмацької місцевої прокуратури та помилково стягнув з неї на користь відповідача судовий збір за подання апеляційної скарги.

Постановою КГС ВС змінено мотивувальну частину постанови Центрального апеляційного господарського суду від 10.09.2020. Судові витрати зі сплати судового

збору за подання позову покладено на Головне управління Держгеокадастру у Запорізькій області. Стягнуто з Головного управління Держгеокадастру у Запорізькій області на користь СФГ "Корида" судові витрати зі сплати судового збору за подання апеляційної скарги.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.01.2021 у справі № 908/730/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/94151216>.

14. Щодо виправлення допущених у судовому рішенні опісок, арифметичних помилок

Вирішуючи питання про виправлення опісок чи арифметичних помилок, допущених у судовому рішенні (постанові, ухвалі) в процесі виготовлення тексту рішення, суд не вправі змінювати його зміст, він лише усуває неточності, які мають технічний характер або стосуються встановлених фактичних обставин справи.

Унесення судом змін у резолютивну частину судового рішення щодо розподілу судових витрат не є виправленням арифметичної помилки відповідно до статті 243 ГПК України та є недопустимим

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Науково-виробниче об'єднання "Промвпровадження" (далі – ТОВ "НВО "Промвпровадження") до Товариства з обмеженою відповідальністю "Азовевротранс" (далі – ТОВ "Азовевротранс") про стягнення пені.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Господарського суду Донецької області від 06.07.2020 позовні вимоги задоволено частково.

Постановою Східного апеляційного господарського суду від 10.09.2020 змінено зазначене рішення суду та зменшено розмір стягуваної пені на 90%.

17.09.2020 до Східного апеляційного господарського суду надійшло клопотання ТОВ "Азовевротранс" про виправлення арифметичної помилки у постанові Східного апеляційного господарського суду від 10.09.2020, в якому заявник просив виправити арифметичну помилку шляхом внесення змін у резолютивну частину постанови, оскільки судом апеляційної інстанції не було здійснено розподілу судових витрат на обидві сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог.

Ухвалою Східного апеляційного господарського суду від 22.10.2020 задоволено клопотання ТОВ "Азовевротранс", внесено виправлення до резолютивної частини зазначеної постанови від 10.09.2020 шляхом її доповнення текстом у редакції запропонованій відповідачем.

ПОЗИЦІЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Відповідно до частин першої, другої статті 243 ГПК України суд може з власної ініціативи або за заявою учасників справи виправити допущені в рішенні чи ухвалі опіски чи арифметичні помилки. Питання про внесення виправлень вирішується без повідомлення учасників справи, про що постановляється ухвала.

Судове рішення повинно бути точним. Помилки у тексті судового рішення, зумовлені арифметичними помилками або граматичними помилками (описками), що стосуються істотних обставин або ускладнюють виконання рішення, можуть бути усунуті судом, який ухвалив рішення або ухвалу.

Тобто законом передбачені випадки, коли недоліки рішення суду можуть бути усунені тим самим судом, що його ухвалив.

Описка – це зроблена судом механічна (мимовільна, випадкова) граматична помилка в рішенні, яка допущена під час його письмово-вербального викладу (помилка у правописі, у розділових знаках тощо).

Арифметична помилка – це неточність у розмірі присудженого, неправильність арифметичних розрахунків.

Вирішуючи питання про виправлення описок чи арифметичних помилок, допущених у судовому рішенні (рішенні, постанові або ухвалі), суд не вправі змінювати зміст судового рішення, він лише усуває неточності щодо встановлених фактичних обставин справи (наприклад, дати події, номери і дати документа, найменування сторін, прізвища, імені, по батькові особи тощо), або мають технічний характер (тобто виникли в процесі виготовлення тексту рішення).

Отже, виправлення допущених у рішенні, постанові, ухвалі описок, арифметичних помилок допускається, якщо при цьому не зачіпається суть судового рішення.

Як вбачається зі змісту оскаржуваної ухвали, в контексті змісту постанови Східного апеляційного господарського суду від 10.09.2020 судом апеляційної інстанції фактично здійснено не виправлення описки/арифметичної помилки у постанові, а частково змінено резолютивну частину постанови від 10.09.2020 щодо розподілу судових витрат між сторонами, яка набрала законної сили і стала обов'язковою до виконання в редакції, проголошеній в судовому засіданні 10.09.2020, що є недопустимим та не відповідає положенням статті 243 ГПК України.

Зважаючи на викладене, КГС ВС дійшов висновку, що при вирішенні цього питання суд апеляційної інстанції порушив норми процесуального права, зокрема приписи статей 240, 243, 284 ГПК України, оскільки фактично змінив постанову після її проголошення.

Постановою КГС ВС скасовано ухвалу Східного апеляційного господарського суду від 22.10.2020, справу передано на новий розгляд до суду апеляційної інстанції для вирішення питання про виправлення арифметичної помилки в постанові Східного апеляційного господарського суду від 10.09.2020.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.01.2021 у справі № 905/2135/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/94151217>.

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за січень – лютий 2021 року / упоряд. суддя-секретар судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності Дроботова Т. Б., правове управління (ІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2021. 39 с.

¹**Застереження:** видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua